Ks. Paweł Mąkosa
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

EWANGELIZACYJNY WYMIAR KATECHEZY W TWÓRCZOŚCI KS. PROF. MIECZYSŁAWA MAJEWSKIEGO

Ze względu na przemiany kulturowe zmierzające w kierunku laicyzacji i dekonfesjonalizacji coraz częściej nawołuje się do poprzedzenia katechezy ewangelizacją lub realizacji tzw. katechezy ewangelizacyjnej. Propozycja taka wydaje się słuszna, brakuje jednak jej konkretyzacji i w praktyce nie do końca wiadomo, jak i gdzie taki rodzaj formacji miałby się odbywać. Niniejsza refleksja stawia sobie za cel włączenie się w trwające poszukiwania inspiracji dla katechezy ewangelizacyjnej poprzez odwołanie do przemyśleń ks. prof. Mieczysława Majewskiego. Jest on twórcą katechezy integralnej – kierunku najbardziej dojrzałego, ukształtowanego na bazie krytycznej analizy poprzednich kierunków katechetycznych. Na problematykę niniejszego artykułu składać się będą: geneza i istota katechezy integralnej, znaczenie terminów „ewangelizacja" i „nowa ewangelizacja" w publikacjach ks. M. Majewskiego, relacje pomiędzy ewangelizacją a katechezą, inspiracja dla współczesnej formacji chrześcijańskiej.

1. Geneza i istota katechezy integralnej

Znaczącą rolę w powstaniu katechezy integralnej odegrała koncepcja katechezy kerygmatycznej oraz katechezy antropologicznej. Według założeń kerygmatycznych punktem wyjścia dla katechezy powinno być Objawienie Boże, a następnie należy podążać w kierunku człowieka. Z kolei katecheza antropologiczna koncentrowała się na sytuacji egzystencjalnej adresatów katechezy. Katechezie kerygmatycznej zarzucano zbytnie oderwanie od świata i nieuwzględnianie uwarunkowań, w jakich żyją katechizowani. Z kolei koncepcja katechezy antropologicznej w praktyce zaczęła eliminować pierwiastek nadprzyrodzony i sprowadzać katechezę do lekcji wychowawczych. Z krytyki tych ujęć powstała katecheza integralna[1].

[1] Por. M. Majewski. *Wartości antropologiczne i kerygmatyczne we współczesnej katechezie.* „Katecheta" 19:1975 nr 4 s. 154; R. Murawski. *Etapy rozwoju katechezy*. AK 71:1978 nr 417 s. 66-68.

Jej pionierem był francuski katechetyk Jospeh Colomb, uważany za twórcę podstawowej zasady, na której opiera się katecheza integralna – zasady wierności Bogu i człowiekowi. W dziele pt. *Le service de l'Evangile*[2] stwierdził, że wierność Bogu polega przede wszystkim na uwzględnieniu integralności depozytu wiary i hierachiczności treści przekazywanych w katechezie. Wierność człowiekowi miałaby natomiast polegać na personalnym podejściu do adresatów katechezy i tworzeniu osobistych więzi[3]. Zagadnieniem wzajemnych relacji katechezy głoszącej chrześcijańskie orędzie oraz interpretującej doświadczenie człowieka zajął się także Adolf Exeler[4].

Za prekursora katechezy integralnej w Polsce uznaje się ks. Mariana Finke[5]. Akcentował on nie tylko konieczność głoszenia kerygmatu, ale również wyjścia naprzeciw uwarunkowaniom antropologicznym[6]. Także ks. Roman Murawski postulował wierność Bogu i człowiekowi w zmieniającej się sytuacji egzystencjalnej[7]. Z kolei abp Jerzy Stroba wskazywał na konieczność integracji wszystkich cech katechezy wiernej Bogu i człowiekowi (Objawienie Boże, chrystocentryzm, Kościół, człowiek)[8]. Katechetykiem, który wywarł wpływ na rozwój katechezy integralnej w Polsce, był także o. Jan Charytański[9]. Za twórcę zwartej koncepcji katechezy integralnej uważa się jednak ks. prof. Mieczysława Majewskiego.

Celem katechezy integralnej jest dojrzała postawa wiary, ściśle związana z dojrzałą osobowością. Podmiotem ma być cały Kościół jako Lud Boży, w którym poszczególne stany i środowiska pełnią sobie właściwe funkcje[10]. Treścią katechezy powinna być historia zbawienia, która stanowiłaby klucz interpretacyjny, wyjaśniający świat i człowieka w świetle słowa Bożego, mający jako ostateczny punkt odniesienia osobę Jezusa Chrystusa. Taka katecheza wchodziłaby w życie Kościoła i świata i prowadziłaby poprzez ich przemianę do eschatycznej przyszłości[11]. Inny-

---

[2] J. Colomb. *La service de l'Evangile.* Paris 1967.

[3] Majewski. *Fundamentalne problemy katechetyki*. Lublin 1981 s. 47–48; J. Bargowicz. *Uwarunkowania skuteczności katechezy. Studium pastoralno-katechetyczne w oparciu o dorobek Josepha Colomb.* Włocławek 1993 s. 11–12.

[4] A. Exeler. *Katecheza głoszeniem nauki Bożej i interpretacja doświadczenia.* „Katecheta" 15:1971 nr 1 s. 35. Potrzebę katechezy wiernej Bogu i człowiekowi najpełniej przedstawia A. Exeler w książce pt. *Wesen und Aufgabe der Katechese*. Freiburg 1966.

[5] M. Finke. *Odnowa katechetyczna. (Zarys katechetyki kerygmatycznej).* W: *Współczesna myśl teologiczna*. red. tenże. Poznań 1964 s. 559–589.

[6] Por. J. Charytański. *Posługa polskiej katechezie okresu soborowego.* „Katecheta" 13:1987 nr 1 s. 12-15.

[7] Por. Murawski. *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi.* Kat 18:1974 nr 5 s. 198–200.

[8] J. Stroba. *W kierunku katechezy integralnej – Synod 1977.* W: *Ewangelizacja.* red. J. Krucina. Wrocław 1980 s. 49–50.

[9] A. Offmański. *Katecheza integralna w duchu Soboru Watykańskiego II w ujęciu ks. Jana Charytańskiego.* Kat 36:1992 nr 4 s. 193–200.

[10] Majewski. *Tożsamość katechezy integralnej.* Kraków 1995 s. 105; zob. tenże. *Katecheza wspólnoty, we wspólnocie i dla wspólnoty.* RTK 28:1981 z. 6 s. 107–115.

[11] Por. J. Kudasiewicz. *Wstęp do historii zbawienia.* Lublin 1974 s. 13.

mi słowy, treścią katechezy byłaby więc cała ludzka rzeczywistość interpretowana w duchu Ewangelii[12]. Natomiast w metodyce katechezy integralnej proponuje się wielość i różnorodność metod przy uwzględnieniu kryteriów doboru[13].

Katechezę integralną sam jej twórca zdefiniował w następujący sposób: „Katecheza integralna nawiązuje do katechetyki korelacji, zespalającej Objawienie Boże i doświadczenie człowieka; rozwija zasady teologiczne (wierności Bogu i człowiekowi), psychologiczne (dyferencjacji i integracji), pedagogiczne (interakcji i komunikacji) i dydaktyczne (koncentracji i korelacji). Ma wiele źródeł (Kościół i świat przecinające sił w punkcie wiary), podmiotów Trójca Święta i Kościół, a w nim osoby i grupy tak duszpasterzy jak i wiernych, wymiarów (biblijny, liturgiczny, moralny, ekumeniczny, eschatologiczny, egzystencjalny), treści (teologiczne i humanistyczne) i metod (dostosowanych do potrzeb), dzięki którym pogłębia siły i wzmacnia jedność katechetyczną, przez co pomaga katechizowanym w wiązaniu ze sobą faktów i prawd oraz formowaniu dojrzałych postaw wiary"[14].

2. Znaczenie terminów „ewangelizacja" i „nowa ewangelizacja" w publikacjach ks. Majewskiego

Wyjaśniając pojęcie „ewangelizacja", ks. Majewski odwołuje się do dokumentów Kościoła powszechnego oraz do twórczości znanych katechetyków, np. o. Jana Charytańskiego i ks. Romana Murawskiego. Co prawda, w niektórych publikacjach ks. Majewski z założenia unika jednoznacznego określenia tego pojęcia, powołując się przy tym na papieża Pawła VI, który w adhortacji *Evangelii nuntiandi* twierdził, że każda próba zdefiniowania tej bogatej i wielostronnej rzeczywistości może prowadzić do jej zubożenia, a nawet wypaczenia (por. EN 17), to jednak w innych miejscach podejmuje próbę charakterystyki tej rzeczywistości. Głównym dokumentem, do którego się odwołuje, jest wspomniana adhortacja *Evangelii nuntiandi*, uważa, że to właśnie ona wyczerpująco omawia problematykę związaną z ewangelizacją.

Za tym dokumentem M. Majewski wyróżnia szerokie i wąskie rozumienie ewangelizacji. Opisując ewangelizację w sensie szerokim, ks. Majewski cytuje papieża Pawła VI: „Ewangelizacja jest tym samym, co zanoszenie Dobrej Nowiny do wszystkich kręgów rodzaju ludzkiego, aby przenikając swą mocą od wewnątrz tworzyła z nich nową ludzkość" (EN 18). W takim ujęciu ewangelizacja to cała „działalność Kościoła, która jest kontynuacją misji Jezusa, a zmierza do rozpowszechnienia na wszystkie czasy i kraje dobrodziejstwa, jakiego Chrystus doko-

[12] Majewski. *Propozycja katechezy integralnej*. Łódź 1978 s. 105.
[13] Zob. Tenże. *Indywidualizacja w katechezie*. EK T. 7. Lublin 1997 kol. 176.
[14] Tenże. *Integralna katecheza*. EK. T. 7. Lublin 1997 kol. 335.

nał dla naszego zbawienia"[15]. Odwołując się do dokumentu Episkopatu włoskiego o ewangelizacji z 1976 roku pt. *L'evangelizzazione del mondo contemporaneo*, ks. Majewski określa ewangelizację jako działalność, „przez którą Kościół, pod wpływem Ducha Świętego, przepowiada i urzeczywistnia zbawienie, jakie Ojciec ofiarowuje przez Syna, Jezusa Chrystusa, ukrzyżowanego i zmartwychwstałego"[16].

Z kolei przez ewangelizację w sensie ścisłym rozumie on „pierwsze głoszenie Ewangelii tym, którzy jej nie słyszeli albo po usłyszeniu nie przyjęli dostatecznie" (por. EN 51–56)[17]. W odniesieniu zaś do włoskiego dokumentu katechetycznego pt. *Documento di base*[18] precyzuje: „ewangelizacja jest głoszeniem zbawienia tym, którzy z różnych powodów jeszcze się z nim nie zetknęli i w nie nie zaangażowali"[19].

Ks. Majewski w nawiązaniu do *Evangelii nuntiandi* wyróżnia także ewangelizację *ad intra* i *ad extra.* Jego zdaniem działalność *ad intra* (tzw. autoewangelizacja) jest zgłębianiem wiary, nadziei, czynnej miłości i modlitwy, co prowadzi do nieustannej odnowy Kościoła i pozwala zachować jego świeżość, gorliwość i moc (por. KK 8, DM 5, EN 15)[20]. Tylko Kościół, który jest ewangelizowany, może prowadzić ewangelizację *ad extra*, adresowaną do ludzi niewierzących, będących poza Kościołem[21]. Ks. Majewski podkreśla, że Kościół w swojej misji ewangelizacyjnej nie może zapomnieć o tym, że będzie ona właściwie przyjęta tylko wówczas, kiedy razem z ewangelizacją innych podejmie on ewangelizację siebie samego. Paweł VI zawarł tę myśl w słowach: „Kościół zawsze winien być ewangelizowany, jeżeli chce zachować swą świeżość, gorliwość i owocność głoszenia Ewangelii" (EN 15)[22].

Odwołując się konsekwentnie do *Evangelii nuntiandi*, ks. Majewski wyróżnia następujące elementy (etapy) ewangelizacji rozumianej szeroko (EN 21–38)[23]:

a) Świadectwo, które polega na życiu zgodnym z Ewangelią, będące – jak mówi Paweł VI – milczącym, ale bardzo mocnym i skutecznym wieszczeniem Dobrej Nowiny (por. EN 21; 26)[24].
b) Bezpośrednia proklamacja Dobrej Nowiny o zbawieniu w Jezusie Chrystusie, która stanowi centralny element ewangelizacji (por. EN 22).
c) Odpowiedź wiary na usłyszane Słowo Boże, przejawiające się w nawróceniu, przynależności do Kościoła, udziale w życiu sakramentalnym, świadectwie.
d) Zwalczanie „krzywdy i zaprowadzanie sprawiedliwości" na świecie (por. EN 30–38).

---

[15] Tenże. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* (Mps) Lublin 1997 s. 14.
[16] Tamże.
[17] Tamże. 14.
[18] Torino 1970.
[19] Majewski. *Fundamentalne problemy katechetyki.* dz. cyt. s. 81.
[20] Por. Tenże. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* dz. cyt. s. 14.
[21] Tamże.
[22] Tenże. *Fundamentalne problemy katechetyki.* dz. cyt. s. 79.
[23] Tenże. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* dz. cyt. s. 15–16.
[24] Por. Tenże. *Tożsamość katechezy integralnej.* dz. cyt. s. 86.

e) Ewangelizacja kultury (ewangelizacja usiłuje kulturę nasycić Ewangelią) oraz inkulturacja Ewangelii (ewangelizacja pragnie się zadomowić, dostrzegając obecne w kulturze dobra i wartości, por. EN 20), przy czym inkulturacja nie jest elementem czy etapem ewangelizacji, lecz bardziej sposobem realizacji pozostałych czynników ewangelizacji.

Ks. prof. Majewski rozumie zatem ewangelizację tak jak papież Paweł VI w adhortacji *Evangelii nuntiandi* i analogicznie do tego dokumentu wyróżnia wąskie i szerokie jej rozumienie. Podejmuje także próbę określenia sposobów realizacji nowej ewangelizacji i czyni to, opierając się głównie na publikacji autorstwa I. Viganò pt. *Nowa ewangelizacja*[25]. W nawiązaniu do tego autora ks. Majewski uważa, że nowość współczesnej ewangelizacji polega na nowości następujących elementów: perspektyw, dziedzin, założeń doktrynalnych, ewangelizatorów, metody i języka oraz niebezpieczeństw. W nowości perspektyw chodzi przede wszystkim – jego zdaniem – o poszukiwanie nowej formy, uwzględniającej przyszłość świata i jednocześnie wiernej wobec integralności orędzia zbawienia[26]. Nowość dziedzin objętych ewangelizacją polega przede wszystkim na poszanowaniu godności osoby ludzkiej, prawa do życia, wolności religijnej, demokracji, uwzględnieniu problematyki kulturalnej czy ekonomicznej. W tym wymiarze nowej ewangelizacji chodzi głównie o „przezwyciężenie dramatycznego rozdźwięku między kulturą i Ewangelią"[27]. W nowości założeń doktrynalnych podkreśla się natomiast głównie eklezjologię komunii. Nowość ewangelizatorów odnosi się z kolei do zaangażowania ludzi świeckich w ewangelizacyjne dzieło Kościoła[28] (por. ChL 46). Nowość metody i języka polegać ma zaś na szczególnym wykorzystaniu osiągnięć nauk biblijnych, ale także technicznych oraz psychologii, socjologii i pedagogiki. Podnoszony jest również postulat, by język ewangelizacji był „językiem biblijnym, symbolicznym i problemowym"[29]. Oprócz tych kwestii ks. Majewski zwraca uwagę na nowość niebezpieczeństw, za które uznaje nadużycia natury doktrynalnej, duszpasterskiej czy liturgicznej[30].

3. Relacje pomiędzy katechezą a ewangelizacją

Oprócz wyjaśnienia czym jest katecheza integralna, ewangelizacja i nowa ewangelizacja w ujęciu ks. Majewskiego należy dokonać analizy jego twórczości dotyczącej relacji pomiędzy ewangelizacją a katechezą, co pozwoli lepiej

[25] Kraków 1990.
[26] Majewski. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* dz. cyt. s. 23–24.
[27] Tamże. s. 24.
[28] Tamże. s. 25–26.
[29] Tamże. s. 26–27.
[30] Tamże. s. 27.

zrozumieć jego poglądy na temat obu tych rzeczywistości[31]. Określając relacje pomiędzy ewangelizacją i katechezą, ks. Majewski uwzględnia szerokie i wąskie rozumienie ewangelizacji, pisze on: „Jeżeli bierzemy pod uwagę ewangelizację w szerokim znaczeniu, to katecheza w niej otrzymuje podstawy i staje się jedną z form ewangelizacji świata"[32]. Analizując natomiast ewangelizację w ścisłym znaczeniu i katechezę, ks. Majewski twierdzi, że są to „dwie różne i autonomiczne, choć ściśle związane ze sobą, formy posługi Słowa"[33]. Jego zdaniem ewangelizacja prowadzi do pierwszego zetknięcia z orędziem chrześcijańskim, a katecheza jest jego kontynuacją, zwielokrotnieniem i pogłębieniem[34]. Ks. Majewski wyjaśnia na innym miejscu, że od katechezy wymaga się integralnego przekazu depozytu wiary w sposób dostosowany do odbiorców (por. KO 13; DFK 16)[35].

Ewangelizacja zatem – zdaniem ks. Majewskiego – w sensie ścisłym kierowana jest do niewierzących lub obojętnych, natomiast katecheza adresowana jest do ludzi wierzących i polega na przekazie całego depozytu wiary w sposób pogłębiony, ale też dostosowany do możliwości odbiorców[36]. Majewski uznaje potrzebę katechezy jako takiej, adresowanej do ludzi wierzących, jednocześnie jednak jest świadomy zachodzących dynamicznie procesów laicyzacji. Z tego względu uważa, że „do współczesnego świata trzeba pójść z ewangelizacją, która poważnie traktuje fazę zapoczątkowania wiary, koncentruje się na Jezusie Chrystusie i Jego Dobrej Nowinie, a zmierza do wywołania osobistego przeżywania rzeczywistości nadprzyrodzonej, licząc się z mentalnością, potrzebami i kulturą laicką współczesnego świata"[37].

W ujęciu Ks. Majewskiego katecheza i ewangelizacja w sensie ścisłym są autonomicznymi formami posługi słowa[38], choć zachodzi między nimi wzajemne przenikanie i oddziaływanie[39]. Oprócz tego, że proponuje on ewangelizację jako antidotum dla współczesnej laicyzacji[40], wspomina także o katechezie ukierunkowanej ewangelizacyjnie. W nawiązaniu do ks. Romana Murawskiego[41] pisze o potrzebie wprowadzania elementów ewangelizacyjnych do katechezy. Co ciekawe,

---

[31] Zamiast pojęcia „katecheza" Majewski używa często terminu „przepowiadanie katechetyczne".

[32] Majewski. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* dz. cyt. s. 18.

[33] Tamże. s. 18; J. Charytański. *Katechizacja jako forma ewangelizacji*. „Katecheta" 19:1975 nr 3 s. 147; P. Mąkosa. *Wkład ks. prof. Mieczysława Majewskiego w rozwój katechetyki polskiej.* Lublin 2004.

[34] Por. Majewski. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* dz. cyt. s. 8.

[35] Tenże. *Katecheza permanentna.* Kraków 1989 s. 99; por. tenże. *Tożsamość katechezy integralnej* s. 86.

[36] Tenże. *Fundamentalne problemy katechetyki.* dz. cyt. s. 81.

[37] Tenże. *Tożsamość katechezy integralnej.* dz. cyt. s. 86; tenże. *Katecheza permanentna.* dz. cyt. s. 103.

[38] Tenże. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* dz. cyt. s. 18.

[39] Tenże. *Tożsamość katechezy integralnej.* dz. cyt. s. 83.

[40] Tenże. *Aktualne wyzwania katechetyczne.* dz. cyt. s. 28.

[41] Murawski. *Ewangelizacyjny charakter katechezy.* „Ateneum Kapłańskie" 1992 nr 498 s. 181–193.

postulat ten został wysunięty z powodu przeniesienia??? katechezy do szkoły (pisał te słowa w 1997 roku). Ks. Majewski zauważa, że kiedy katecheza odbywała się w parafii, brali w niej udział zasadniczo ludzie wierzący. Natomiast w środowisku szkolnym, przynajmniej dla pewnej części uczniów, nauczanie religii stanowi dopiero pierwszy kontakt z prawdami wiary. Z tego też względu – jego zdaniem – potrzebują oni przede wszystkim ewangelizacji w sensie ścisłym, a dopiero potem katechezy. Majewski podkreśla jednak, że na jednej lekcji znajdują się uczniowie wierzący, obojętni i niewierzący, i z tego powodu szkoła powinna być jednocześnie miejscem dla ewangelizacji i katechezy[42]. W tym kontekście Majewski mówi o ewangelizacji katechetycznej i katechezie ewangelizacyjnej[43].

Z jednej strony zatem ks. Majewski zauważa, że istnieją autonomiczne formy ewangelizacji i katechizacji, z drugiej dostrzega potrzebę istnienia katechezy ewangelizacyjnej, która te elementy będzie ze sobą łączyć. Twierdzi, że taka wewnętrzna synteza jest możliwa bez podważenia ich autonomii, tak istotnej dla ich rozwoju, a nawet może przyczynić się do jej wzmocnienia[44]. Na czym ma jednak polegać ich specyfika – tego nie precyzuje. Co więcej, uważa, że model katechezy ewangelizacyjnej jest trudny, czy wręcz niemożliwy do wypracowania. Za ks. R. Murawskim pisze: „Model ewangelizacyjnej katechezy nie został dotąd jeszcze w szczegółach dopracowany i nie sądzę, aby to było możliwe. Zamiast mówić o specyficznym modelu ewangelizacyjnej katechezy, lepiej chyba podkreślić jej ewangelizacyjny charakter. W takim rozumieniu każda katecheza, w zależności od sytuacji i okoliczności, mogłaby takie ujęcie przyjąć"[45].

Nieco więcej światła na rozumienie tego problemu rzuca wyróżnienie w katechezie aspektu doktrynalnego i ewangelizacyjnego. Ks. Majewski twierdzi, że w pierwszym wypadku katecheza przekazuje zwarty system naukowy, natomiast w drugim aspekcie nastawiona jest na głoszenie Dobrej Nowiny i przez to staje się bliska Ewangelii[46].

Ks. Majewski nie pisze tego dosłownie, ale z jego twórczości można wyciągnąć wnioski, że katecheza ewangelizacyjna polegać ma na głoszeniu kerygmatu chrześcijańskiego zmierzającego w swej istocie do nawrócenia. Katecheza głosząca kerygmę powinna zawierać syntetyczne przedstawienie prawd wiary i unikać jednocześnie wszelkich spekulacji i abstrakcji. Ks. Majewski odwołuje się przy tym często do ks. Franciszka Blachnickiego, ks. Mariana Finke, o. Jana Charytańskiego oraz do twórców katechezy kerygmatycznej – Josefa A. Jungmanna i Franza X. Arnolda. Katecheza taka, zdaniem ks. Majewskiego, jest:

---

[42] Majewski. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* dz. cyt. s. 64–65.

[43] Tenże. *Aktualne wyzwania katechetyczne.* dz. cyt. s. 26.

[44] Tenże. *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja.* dz. cyt. s. 67.

[45] Tamże. s. 65.

[46] Murawski. *Etapy rozwoju katechezy.* dz. cyt. s. 55; zob. J. Jungmann. *Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung*. Regensburg 1936; F. X. Arnold. *Glaubensgemeinschaft*. Düsseldorf 1955 s. 41.

„rozważaniem Pisma św., jako Słowa Bożego skierowanego do osoby ludzkiej, która wsłuchawszy się w wezwanie Boże konsekwentnie odpowiada na nie swoim życiem. Odbywa się ono w środowisku Kościoła, w którym oddaje się chwałę Ojcu przez Syna w Duchu Świętym"[47].

W takim ujęciu katecheta jest „posłańcem Bożym", „zwiastunem Królestwa Bożego", heroldem (keryksem)[48]. W tym kontekście Majewski odwołuje się do dyskusji synodalnych i do B. Wolfganga[49], twierdząc, że wzorcem dla dzisiejszej katechezy powinna być katecheza pierwotnego Kościoła, której najlepszy przykład stanowi pierwsze kazanie św. Piotra. Przypominają jednocześnie, że należy uwzględnić sposób myślenia osób żyjących w czasach współczesnych. Taka katecheza, oparta na Słowie Bożym, prowadzi do nawrócenia i tworzenia wspólnot na wzór Kościoła pierwotnego[50].

W odniesieniu do formy takiej katechezy ks. Majewski zwraca uwagę na to, że powinna być ona bliska zwyczajnej, ale „zaangażowanej personalnie rozmowie, dzieleniu się doświadczeniem religijnym, dialogowi rozwijającemu się wokół wartości nadprzyrodzonych. […] Przepowiadanie domaga się bowiem przeżywanej, zaangażowanej i świadczącej wiary. Dokonuje się ono nie przez wyszukane terminy, dobrane określenia i wyczerpujące treści ale przez odwoływanie się do porównań, nie gardzi przykładami i obrazami"[51].

Na podstawie powyższych wypowiedzi wydaje się, że ks. Majewski proponuje realizację katechezy ewangelizacyjnej poprzez głoszenie kerygmatu, ale nie jest to cała prawda. W odniesieniu do katechezy kerygmatycznej wyrażał bowiem szereg obaw. Twierdził mianowicie, że ten rodzaj katechezy może sprawdzić się jedynie w środowiskach, które są już w pewnej mierze wrażliwe na transcendencję, wśród ludzi przynajmniej poszukujących Boga, a o takich dzisiaj coraz trudniej.

Z tego powodu uważał, że potrzebne są jeszcze działania poprzedzające głoszenie kerygmatu. I tutaj wskazuje na katechezę antropologiczną. Twierdzi, że w środowisku bardziej zlaicyzowanym koncepcja antropologiczna ma zdecydowanie większe szanse powodzenia niż katecheza kerygmatyczna. Natomiast w środowisku katechizowanych, które jest już pogłębione teologicznie, proponuje zastosowanie katechezy kerygmatycznej[52]. Pisze w tym kontekście: „Na początku procesu katechetycznego, gdy zależy na rozbudzeniu i zdynamizowaniu wiary, wielkie usługi oddaje katecheza antropologiczna, natomiast w dalszej fazie, gdy chodzi o jej dojrzewanie, potrzebna jest pomoc katechezy kerygmatycznej. Katecheza ta rozwija przeżyciowość, która z kolei sprawia, że wiara przenika

[47] Majewski. *Katecheza permanentna.* dz. cyt. s. 101.

[48] Tenże. *Tożsamość katechezy integralnej.* dz. cyt. s. 85.

[49] B. Wolfgang. *Religionsunterricht im Spannungsfeld von Kirche und Theologie*. Tübingen 1976 s. 105.

[50] Por. Majewski. *Katecheza permanentna.* dz. cyt. s. 100.

[51] Tamże. s. 102.

[52] Por. Tenże. *Antropologiczna koncepcja katechezy*. Lublin 1974 s. 243.

całą osobę. Dojrzałość wiary rodzi się jednak przy rozwiązywaniu konkretnych problemów egzystencjalnych, które podejmuje katecheza antropologiczna"[53]. Oraz na innym miejscu: „Wołanie zaś o szersze, bliższe i głębsze zainteresowanie się światem – poznanie jego zjawisk, zdarzeń, procesów celem wierniejszego, dynamiczniejszego i bardziej owocnego niesienia zbawienia – jest jednocześnie przywoływaniem katechezy ukierunkowanej ewangelizacyjnie. Katecheza taka już właściwie została zapoczątkowana, posiada wielu zwolenników i rozwija się w wielu środowiskach. Jest to katecheza antropologiczna, powiązana ściśle z człowiekiem, jego środowiskiem i kulturą"[54].

Na temat antropologicznej koncepcji katechezy ks. Majewski napisał w 1973 roku rozprawę habilitacyjną, poświęcając tej problematyce także kilka mniejszych publikacji. Zasadniczym celem katechezy antropologicznej – jego zdaniem – jest rozwiązywanie problemów egzystencjalnych. Do problemów tych za Janem Pawłem II zalicza on przede wszystkim pytania o pochodzenie człowieka, o sens ludzkiego istnienia, sens cierpienia i śmierci[55], a także o miejsce w społeczności i relacje interpersonalne. Istotę katechezy antropologicznej stanowi zatem interpretacja egzystencjalnych problemów człowieka dokonywana w świetle Objawienia (por. KDK 4, DCG 74). Proponowane rozwiązania ludzkich problemów nie są jedynie wynikiem osobistych poszukiwań, ale stanowią odkrycie prawdy zawartej w Objawieniu. To Bóg jest tym, który daje ostateczną odpowiedź, w pełni zaspokajającą ludzkie pragnienia[56]. W katechezie antropologicznej zakłada się więc wyjście od najbardziej istotnych dla człowieka problemów, podjęcie próby ich naświetlenia na płaszczyźnie naturalnej (od strony różnych nauk) i ukazanie, że ostateczne rozwiązanie można odnaleźć tylko w wierze w Chrystusa.

Ks. Majewski postuluje więc, aby zejść do świata, w którym Bóg jest obecny i odnaleźć Go w ludzkich problemach wymagających rozstrzygnięcia. Wejście katechezy w świat powinno dokonać się tak dogłębnie, by przenikało nie tylko modlitwę i liturgię, ale również rozrywkę, pracę, radości i przykrości, nadzieje i lęki, sukcesy i niepowodzenia[57]. Ostateczne kryterium interpretacji ludzkiej egzystencji nie stanowi jednak nauka i ludzkie osiągnięcia, choć niewątpliwie są wielce pomocne, lecz Pismo Święte oraz nauka Kościoła[58]. Tak więc katecheza antropologiczna wychodzi od człowieka, dotyka spraw zasadniczych, najpierw w aspekcie naukowo-humanistycznym, następnie w aspekcie Objawienia, naświetlając je światłem Bożej Prawdy i ukazując ich miejsce w Bożej ekonomii zbawienia.

---

[53] Por. tamże. s. 242–243.

[54] Tenże. *Fundamentalne problemy katechetyki.* dz. cyt. s. 82.

[55] Jan Paweł II. *Wierzę w Boga Ojca Stworzyciela.* Cittá del Vaticano 1987 s. 21.

[56] Por. W. Kubik. *Zarys dydaktyki katechetycznej.* Kraków 1990 s. 95.

[57] Tamże.

[58] Majewski. *Interpretacja egzystencji ludzkiej w świetle objawienia. Istota katechezy antropologicznej*. RTK 21:1974 z. 6 s. 94–96; tenże. *Antropologiczna koncepcja katechezy* s. 167–170.

Podsumowując analizę zawartości treściowej katechezy antropologicznej, ks. M. Majewski pisze:

„W zakresie treści teologicznych katecheza antropologiczna zrezygnowała z podawania całego systemu treści teologicznych, a wskazała przede wszystkim na te, które są człowiekowi współczesnemu bliskie i dają bezpośrednią odpowiedź na nurtujące go pytania egzystencjalne”[59]. Na innym jednak miejscu proponuje on połączenie tych propozycji z wymogiem integralności treści. Uważa, iż zasady integralności treści i wyboru treści (np. egzystencjalnych) w katechezie nie muszą się wykluczać. Postuluje, aby wychodzić od problemów katechizowanego i stopniowo zataczać coraz szersze kręgi w kierunku integralnej treści[60].

4. Twórczość ks. Majewskiego jako inspiracja dla współczesnej katechezy ewangelizacyjnej

Przemyślenia ks. M. Majewskiego mogą i powinny stać się inspiracją dla współczesnych poszukiwań ewangelizacyjnego wymiaru katechezy. Pierwszą kwestią, którą tutaj należy podkreślić, jest etapowość formacji chrześcijańskiej adresowanej do ludzi obojętnych lub niewierzących. Ks. Majewski proponuje, aby rozpoczynać od katechezy antropologicznej, tzn. od egzystencjalnych problemów człowieka, poddając je analizie, a następnie interpretacji. Interpretacja ta dokonywać się powinna w świetle nauk szczegółowych, ale jej głównym kryterium ma być Objawienie chrześcijańskie. Odkrycie, że w chrześcijaństwie można odnaleźć odpowiedź na najgłębsze pytania człowieka, ma otwierać na rzeczywistość wiary. Ten etap formacji można by nazwać swoistą prekatechezą czy preewangelizacją. Dopiero wówczas, gdy człowiek poprzez katechezę antropologiczną otworzy się na chrześcijaństwo, jest miejsce – według ks. Majewskiego – dla katechezy głoszącej kerygmat i bezpośrednio wzywającej do nawrócenia. Kolejnym etapem formacji ma być zaś katecheza systematyczna, przekazująca cały depozyt wiary, ale także na tym etapie postuluje, aby wychodzić od rzeczywistości bliskiej człowiekowi, od jego ludzkich doświadczeń, a następnie dążyć do wyjaśnienia prawd wiary. Pomocna w tym względzie może być teologia antropologiczna[61], propagowana m.in. przez K. Rahnera, dla którego „nie ma Boga bez człowieka, ani człowieka bez Boga”[62]. W takim ujęciu nawet dogmaty są interpretowane w kontekście sytuacji egzystencjalnych współczesnego wyznawcy.

[59] Tamże. s. 190.

[60] Por. Tenże. *Teoretyczne podstawy i próba redakcji podręcznika do katechizacji młodzieży* RTK 31:1984 z. 6 s. 153–163.

[61] A. Nossol. *Teologia człowieka w rozwoju.* AK 62:1970 nr 367 s. 163–174.

[62] K. Góźdź. *Teologia człowieka.* Lublin 2006 s. 225.

Istotą rozważań nie staje się więc sama formuła dogmatu, co raczej jego życiowa aplikacja[63].

Propozycję ks. M. Majewskiego dotyczącą procesu formacji chrześcijańskiej można przedstawić graficznie w następujący sposób:

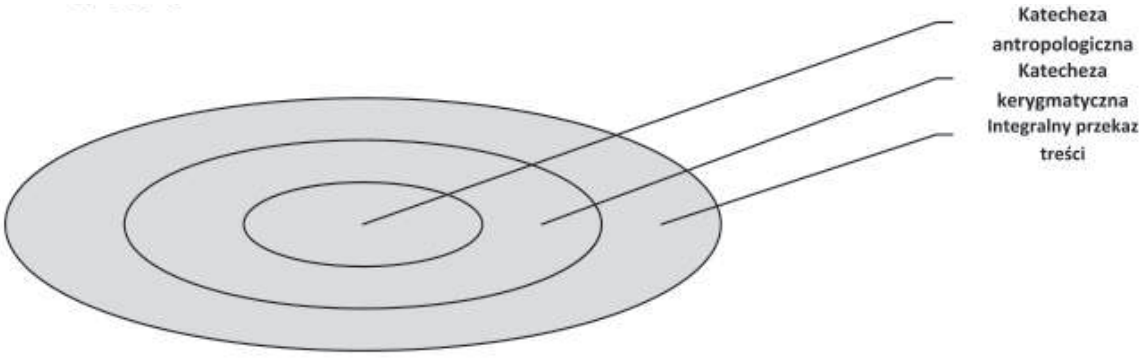

Na podstawie przedstawionej refleksji nasuwa się stwierdzenie, że przemyślenia ks. prof. Majewskiego mogą, z pewnymi modyfikacjami, służyć jako inspiracja dla współczesnych poszukiwań odnowy formacji chrześcijańskiej.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza twórczości ks. M. Majewskiego ukazała jego rozumienie katechezy integralnej, ewangelizacji i nowej ewangelizacji. Ponadto wyjaśniła jego zdanie na temat relacji pomiędzy katechezą a ewangelizacją. Zastosowana następnie synteza ukazała dość przejrzystą propozycję całości formacji chrześcijańskiej, która stanowić może cenną inspirację dla współczesnych poszukiwań ewangelizacyjnego wymiaru katechezy.

[63] Majewski. *Współczesne kierunki katechetyczne.* dz. cyt. s. 192–193; por. tenże. *Antropologiczna koncepcja katechezy.* dz. cyt. s. 42–43.